

Mika Kallioinen

Kartellien maa

Yritysten yhteistyö teollisessa Suomessa

Gaudeamus

Copyright © 2022 Kirjoittaja & Gaudeamus

Gaudeamus Oy
www.gaudeamus.fi

KANSI: Ville Karppanen
KANNEN KUVAT: Museovirasto (ylh.), iStock (kesk. ja takana),
Matti Varjus / Uudenkaupungin museon kokoelmat (alh.)

KL 92, 36.09 • UDK 948.0, 339

ISBN 978-952-345-189-6

PAINOPAIKKA: Printon Trükikoda, Tallinna 2022

SISÄLLYS

Johdanto: Maan tapa	7
Kartellit ja kilpailu	8
Moninaiset kartellit	11
Yhteistyö teollistuvassa maailmassa	14
Tie kartellikapitalismiin	17
Kartellien pitkä vuosisata	26
Yhteistyön ensi askeleet	26
Kartellisoituminen käynnistyy metsästä	30
Laajentuminen kotimarkkina-aloille	34
Liiketoiminta ja nationalismin henki	38
Valtion siipien suojissa	40
Kotimarkkina-alojen yhteistyö sotien välillä	43
Suomi ja kansainväliset kartellit	46
Yhteistyö sotataloudessa	48
Modernin Suomen monet kartellit	50
Miten yleisiä kartellit olivat?	52
Kilpailu vai yhteistyö?	57
”Epäterve, mieleton kilpailu”	57
Kartelliongelman	63
Pitkäikäiset kartellit	68
Moninaisia sopimuksia	71
Miten kartellit kasvavat?	78
Kestävän yhteistyön ihme	83

Kartellien monet muodot	88
Hissisalaliitto	88
Samat hinnat kautta maan	90
Konttori kaiken ytimessä	94
Kullekin kiintönsä, alueensa ja osaamisensa mukaan	96
Yksinmyynnin etuoikeus	102
Liikkeen luovutukseen liittyvät rajoitukset	104
Kartelleja kaikkiin tarkoituksiin	105
Kilpailunrajoitukset Suomen taloudessa	108
Kun kaikesta sovittiin yhdessä	108
Kilpailun monenlaiset esteet	114
Sitkeästi päätään nostava kilpailu	116
Kallis ja tehoton kartellitalous?	120
Hitaasti murtuva yhteistyö	126
Isänmaan asialla	126
Pitkä polku kartellien kieltämiseen	131
Suhtautuminen kilpailuun mullistuu	134
Tehottomat aseet kartelleja vastaan	138
Kilpailutalous	141
Metsäteollisuus ja sopeutuminen yhteistyön rajoittamiseen	143
Lainsäädännöllä päätepiste kartelleille	146
Kilpailunrajoituksista kiinni kynsin hampain	149
Lopuksi: Paha, hyvä kartelli	155
Aikajana	161
Viitteet	163
Lähteet ja kirjallisuus	173
Liite 1: Kilpailunrajoituksista sopineet yhteenliittymät	189
Liite 2: Yritykset, joilla määräävä asema markkinoilla	200
Hakemisto	202
Kirjoittaja	207